

בראשית פרק כז-כח: ברכות יצחק ליעקב ועשו

מבוא

פרקים כז ותחילת כח עוסקים בסיפור ברכות יצחק לבניו, ההתחזות של יעקב לעשיו על פי מצוות של רבקה, ותגובתם של יצחק ועשיו כאשר מתברר להם שיעקב לקח במרמה את הברכה של עשיו, ולבסוף בריחתו של יעקב לחרן וברכת הדרך, שיעקב מקבל מאביו, לפני יציאתו לחרן.

שאלה מכוונת למידה

- מהי משמעות הנבואה שקבלה רבקה?
- מדוע מבקש יצחק לברך את עשיו?
- מדוע לא מדברת רבקה עם יצחק על תוכניתה?
- האם אישר יצחק את ברכתו ליעקב?
- מהי הברכה שהייתה מיועדת לכל בן לכתחילה? מה ניתן ללמוד מכך על רצונו של יצחק?

עשו, וברכת יצחק

בראשית כז

(לד) ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי ואת בשמת בת אילן החתי: (לה) ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה: ס

בראשית כז

(א) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני: (ב) ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי: (ג) ועתה שא נא כליד תליד וקשפתד וצא השודה וצונדה לי ציד: (ד) ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכך נפשי בטרים אמות:

האם יצחק ידע שעשו רשע?

בראשית כה, כח	בראשית כז, א
בראשית כה, כח ויאָהב יצחק את עשו כי ציד בפיו	בראשית כז, א ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת...
רש"י יודע ציד - לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו 'אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן?', כסבור אביו שהוא מדקדק במצות.	רש"י ותכהין - בעשן של אלו (הכוונה לנשות עשו, שהיו מקטירות לעבודה זרה, ועשן זה הביא לעיוורונו של יצחק).

- עייין בפסוקים של סוף פרק כז ותחילת פרק כח ובדברי רש"י, וענה:
 - מדוע כהו עיניו של יצחק? על איזו כלל פרשני מבסס רש"י את פירושו?
 - מה ההבדל בין פירושו של רש"י בפרקיננו (כז, א), לבין הפירוש של רש"י שלמדנו בפרק כה פסוק כח?

רמב"ן בראשית כז כא

...כי לא היה עשו רשע בעיני אביו...

שים לב, בניגוד לרש"י (כז, ה) ופרשנים נוספים, לפי הרמב"ן יצחק לא ידע שעשו רשע.

מדוע מבקש יצחק לברך את עשיו?

השאלה המרכזית שניצבת בתחילת פרק כז היא, **מדוע מבקש יצחק לברך את עשיו?** שאלה זו קשה אף יותר לפי הגישה של רוב הפרשנים (ובניגוד לשיטת הרמב"ן) שיצחק היה מודע לכך שעשיו היה רשע. לפניך שני הסברים שונים העונים לשאלה זו.

רמב"ן בראשית כז

(ד) היה בדעתו לברך אותו שיזכה הוא ב"ברכת אברהם" לנחול את הארץ, ולהיות הוא בעל הברית לה' כי הוא הבכור.
 (טו) ...כי המנהג במולידים להכיר (להעדיף) את הבכור - בברכה ובכבוד ובמתן.
 (כא) ...כי לא היה עשו רשע בעיני אביו...

רש"י הירש, סוף הקדמתו למעשה הברכות

שני בניו של יצחק ייצגו שני יסודות בביתו, **עשיו את הכוח החומרי, יעקב את הכוח הרוחני**. יודע היה יצחק כי האומה זקוקה לשני הכיוונים. אף הוא כנראה ידע את הנבואה, כי הרב (הגדול) בכוחו החומרי יעבוד לצעיר ולחלש ממנו: 'ורב יעבוד צעיר'. אך כסבור היה יצחק שעשיו ויעקב יקיימו את תעודת אברהם בכוחות משותפים, בלב אחים ומתוך השלמה הדדית. לפיכך הועיד לעשיו ברכה בעלת תוכן חומרי, וברכה רוחנית היתה שמורה עמו ליעקב... אולם מבית לבן ידעה רבקה את הקללה שבפיצול זה, ידעה מניסיונה שהחומר יהיה לברכה וישועה רק בבית שרוח אברהם מפעמת בו, רק בידו של זה שרוחו של אברהם מדריכה אותו. היא היטיבה לראות: החומר שאין עמו רוח, היה בעיניה קללה, את הברכה ראתה רק בלתי מחולקת, יורדת על ראשו של אחד.

- עיון בדבריהם של רמב"ן ורש"י הירש, וענה על שתי השאלות הבאות לפי כל אחד מן הפירושים:
 - מדוע מבקש יצחק לברך את עשיו?
 - באיזו ברכה מבקש יצחק לברך את עשיו?

תוכנו של הברכות

בטבלה שלפניך מבוארות שתי ברכות בהן יצחק ברך את יעקב: הראשונה זו הברכה שיצחק תכנן לברך בה את עשיו - ובפועל יעקב קיבל אותה בעקבות מעשה ההתחזות שלו. השנייה זו הברכה שיצחק ברך את יעקב לפני יציאתו לחרו - ברכה זו יצחק ידע בוודאות שיעקב לפניו וייעד אותה מלכתחילה ליעקב.

הברכה שקיבל יעקב מיצחק לפני צאתו לחרו (ואותה ייעד מראש ליעקב)	הברכה שייעד יצחק לעשו (ובפועל זכה בה יעקב)
בראשית כ"ח, ג-ד וְאֵל שְׂדֵי יַבְרָדָה אֲתָדָה וַיַּבְרָדָה וַיַּרְבֵּדָה וְהֵייתָ לְקַהֲל עַמִּים: וַיִּתֵּן לָהּ אֶת בְּרֵכֶת אַבְרָהָם לָדָד וּלְזָרְעָדָה אֲתָדָה לְרֵשֶׁתָדָד אֶת אֶרֶץ מְגָרִיד אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹקִים לְאַבְרָהָם:	בראשית כ"ז, כח-כט וַיִּתֵּן לָהּ הָאֵל-לְקִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ: יַעֲבֹדָדָה עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהּ לְאֲמִים הָיָה גִבִיר לְאֲחִידָה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהּ בְּנֵי אֲמֹד אֲרָרִיד אֲרוּר וּמִבְרָכִיד בְּרוּד:

- עיון בשתי הברכות שברך יצחק את יעקב, וענה:
 - באילו שני דברים עיקריים ברך יצחק את יעקב בברכה הראשונה (בברכה שהייתה מיועדת לעשו)?
 - באילו שני דברים עיקריים ברך יצחק את יעקב בברכה השנייה (בברכה שמלכתחילה הייתה מיועדת ליעקב)?
 - מה ההבדל העיקרי בין שתי הברכות, ומה ניתן ללמוד מהשוואה הזו?
 - למי מהפירושים שקראנו בשאלה 2 אפשר להביא סיוע מהשוואה זו, ולמי לא? נמק.

מדוע פועלת רבקה נגד תכניתו של יצחק?

בראשית כה

(כב) וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקַרְבָּה וַתֹּאמֶר אִם כֹּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְדָּה לְדָרֶשׁ אֶת ה' :
(כג) וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׂנֵי גוֹיִם בְּבֶטְנֶךָ וְשְׂנֵי לְאֻמִּים מִמֶּעַיֶנֶךָ יִפְרְדּוּ וְלֵאמֹם מִלְּאִם יִאֲמָץ וְרַב יַעֲבֹד צַעִיר :

בראשית כז, יג

וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלֵי קַלְלָתְךָ בְּנֵי אֵף שָׁמַע בְּקִלְי וְלָךְ קַח לִי :

רשב"ם בראשית כז, יג

עָלֵי קַלְלָתְךָ בְּנֵי - כִּי הֵייתָ בּוֹטחַת בְּמָה שֶׁאָמַר לָהּ הַקַּב"ה : "וְרַב יַעֲבֹד צַעִיר".

4. קרא את הפסוקים ואת פירוש רשב"ם, וכתוב מדוע פעלה רבקה נגד תכניתו של יצחק, ועוד דחפה את יעקב לפעול בערמה?

○ רמב"ן בראשית כז, ד

ונראה שלא הגידה רבקה לו (ליצחק) מעולם, הנבואה אשר אמר ה' לה - "ורב יעבוד צעיר". כי איך היה יצחק עובר את פי ה', והיא לא תצלח!!
והנה מתחלה לא הגידה לו (1) דרך מוסר וצניעות - כי "ותלך לדרוש את ה' " שהלכה בלא רשות יצחק (בלא לומר ליצחק). או שאמרה: 'אין אנכי צריכה להגיד נבואה לנביא כי הוא גדול מן המגיד לי'.
ועתה לא רצתה לאמר לו (2) 'כך הוגד לי מאת ה' טרם לְדַתִּי כי אמרה (לעצמה): 'באהבתו אותו (את עשיו) לא יברך יעקב ויניח הכל בידי שמים'. והיא ידעה כי בסבת זה (בסיבת המעשה אשר תעשה עתה) - יתְבַרַךְ יעקב מפיו בלב שלם ונפש חפצה.
(3) או הם סבות מאת ה' כדי שיתברך יעקב, וגם עשו בברכת החרב, ולו לבדו נתכנו עלילות (ה' לבדו סיבב שכך יתרחשו הדברים).

5. לפי הרמב"ן, מדוע לא שיתפה רבקה את יצחק בדעותיה, ומדוע לא גלתה לו את הנבואה? (3 הסברים)

מה היה יחסו של יעקב לציוויה של רבקה?

בראשית כז

(ו) וַרְבֵּקָה אָמְרָה אֶל יַעֲקֹב בְּנֵה לָאִמֶּר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֶל עֶשָׂו אַחִיךָ לֵאמֹר :
(ז) הֲבִיֵאָה לִי צִיד וְעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים וְאֶכְלָה וְאַבְרַכְכָּה לְפָנָי ה' לְפָנָי מוֹתִי :
(ח) וְעַתָּה בְנֵי שָׁמַע בְּקִלְי לְאִשֶּׁר אָנִי מְצוּהָ אֲתָךְ :
(ט) לָךְ נָא אֶל הַצֹּאן וְקַח לִי מִשָּׁם שְׂנֵי גְדֵי עֲזִים טֹבִים וְאֶעֱשֶׂה אֲתָם מִטְעָמִים לְאֲבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהַב :
(י) וְהִבֵּאתָ לְאֲבִיךָ וְאָכַל בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יְבָרַךְ לְפָנָי מוֹתוֹ :
(יא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל רְבֵּקָה אִמּוֹ הֵן עָשׂוֹ אָחִי אִישׁ שָׂעַר וְאֲנֹכִי אִישׁ חֶלֶק :
(יב) אוֹלֵי יִמְשְׁנֵי אָבִי וְהֵייתִי בְּעֵינָיו כְּמַתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קַלְלָה וְלֹא בְרָכָה :
(יג) וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלֵי קַלְלָתְךָ בְּנֵי אֵף שָׁמַע בְּקִלְי וְלָךְ קַח לִי :

6. על פי הפשט, ממה חושש יעקב, וכיצד משכנעת אותו רבקה?

אונקלוס בראשית כז, יג

ואמרת ליה אמיה עלי אתאמר בנבואה דלא ייתון לוטיא עלך ברי.
(אמרה לו אימו: נאמר לי בנבואה שלא תהיה קללה עליך, בני).

אור החיים כז, ט

שמע בקולי - פירוש, הגם שיש בדברים אלו כגניבת הדעת, עם כל זה יש לך לשמוע בקולי. פירוש, מלבד חיוב מצות כיבוד אב ואם שהיא מצות עשה, גם היא נביאה, וכתוב בדברי נביא אמת (דברים יח, טו) "אליו תשמעון". (מדובר בנביא שהורה בהוראת שעה לעבור על אחת ממצוות התורה) לזה אמרה 'שמע בקולי'. וכבר כתבנו שיצטדק (יהיה צודק) נביא באומרו לעבור על מצוה ממצוות התורה לפי שעה.

7. לפי אונקלוס ואור החיים, כיצד משכנעת רבקה את יעקב לפעול בערמה?

תגובת יעקב לדברי השכנוע של רבקה

בראשית פרק כז

- (יד) וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהַב אָבִיו :
- (טו) וַתִּקַּח רַבֵּקָה אֶת בְּגָדֵי עֶשָׂו בְּנֵה הַגְּדָל הַחֲמֹדֹת אֲשֶׁר אֶתָּה בְּבִית וַתִּלְבַּשׂ אֶת יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן :
- (טז) וְאֵת עֶלְת גְּדֵי הַעֲזִים הַלְּבִישָׁה עַל גְּדָיו וְעַל חִלְקַת צְוָאָרָיו :
- (יז) וַתִּתֵּן אֶת הַמִּטְעָמִים וְאֵת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשְׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה :

8. האם יעקב עשה כמצות אימו, ברצון או בחוסר רצון? הבא שתי ראיות מן הכתוב לתשובתך.

בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סה

"וילך ויקח ויבא לאמו" - אנוס וכפוף ובוכה.

9. על מה מבסס המדרש שיעקב עשה את דברי אימו כ"אנוס וכפוף ובוכה"?

המפגש בין יעקב ליצחק

בראשית כז

- (יח) וַיָּבֵא אֵל אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִי מִי אֶתָּה בְּנִי :
- (יט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵל אָבִיו אֲנֹכִי עֶשָׂו בְּכֶרֶךְ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם נָא שָׁבָה וְאָכְלָה מִצִּידִי בְּעָבוּר תִּבְרַכְנִי נַפְשֶׁךָ :
- (כ) וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֵל בְּנֵו מַה זֶה מַהֲרַת לְמַצֵּא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי :
- (כא) וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֵל יַעֲקֹב גֵּשָׁה נָא וְאַמְשָׁךְ בְּנִי הֲאֶתָּה זֶה בְּנִי עֶשָׂו אִם לֹא :
- (כב) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֵל יַצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִגִּידִים יָדֵי עֶשָׂו :
- (כג) וְלֹא הִפִּירוּ כִּי הָיוּ גְּדָיו כִּיִּדֵי עֶשָׂו אַחִיו שְׁעֵרֶת וַיִּבְרַכְהוּ :
- (כד) וַיֹּאמֶר אֶתָּה זֶה בְּנִי עֶשָׂו וַיֹּאמֶר אָנִי :
- (כה) וַיֹּאמֶר הַגֵּשָׁה לִי וְאָכְלָה מִצִּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיִּגַּשׁ לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יֵינ וַיִּשְׁתְּ :
- (כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יַצְחָק אָבִיו גֵּשָׁה נָא וּשְׁקָה לִי בְּנִי :
- (כז) וַיִּגַּשׁ וַיִּשָּׁק לוֹ וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רֵיחַ בְּנִי כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ ה':
- (כח) וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וַתִּירֶשׁ :
- (כט) וַעֲבָדוּךָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָךְ לְאֵמִים הִנֵּה גִבִּיר לְאַחֶיךָ וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָךְ בְּנֵי אִמְךָ אַרְרִיךָ אַרְוִו וּמִבְּרַכְיָךְ בְּרוּךְ :

10. בפסוקים יח-כד עולה שיצחק חושד שהעומד לפניו איננו עשיו, עיין בפסוקים וענה:
 א. לפי הפשט, הבא שלוש ראיות מן הפסוקים, שיצחק חשד שהעומד לפניו איננו עשו אלא יעקב.
 ב. לפי הפשט, מה הסיבה שגרמה ליצחק לחשוד שהעומד לפניו איננו עשיו?

רש"י בראשית כז, כא-כב

גִּשְׁה נָא וְאֶמְשָׁךְ - אמר יצחק בלבו אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו, וזה אמר "כי הקרה ה' אלהיך" (פס' כ).
 קול יַעֲקֹב - שמדבר בלשון תחנונים "קום נא" (פס' יט), אבל עשו בלשון קנטוריא דבר "יקום אביו" (פס' לא).

11. אילו שתי ראיות נוספות מוסיף רש"י לסיבות שגרמו ליצחק לחשוד שהעומד לפניו איננו עשיו.

כיצד יש להבין את תשובות יעקב לשאלות אביו?

בראשית כז, יח-כד

וַיָּבֹא אֶל אָבִיו,
 וַיֹּאמֶר: אָבִי,
 וַיֹּאמֶר: הֲנִנִּי מִי אֶתָּה בְּנִי?
 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל אָבִיו: אֲנֹכִי עֹשֵׂוֹ בְּכֹרֶךְ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ...
 וַיֹּאמֶר: אֶתָּה זֶה בְּנִי עֹשֵׂוֹ?
 וַיֹּאמֶר: אָנִי.

12. עיין בדו-שיח שמתנהל בין יצחק ליעקב בפסוקים יח-כד, ובדברי הפרשנים שלפניך, והסבר בטבלה, לפי כל שיטה פרשנית, כיצד יש להבין את תשובות יעקב לשאלות אביו? והאם יעקב שיקר?

חזקוני	רש"י	אור החיים	
אנכי עשו בכורך - יש מפרשים שלפי צורך שעה אפשר לשנות הדיבור, כגון אברהם "אמרי לי אחי הוא"...	אנכי עשו בכורך - אנכי המביא לך, ועשיו הוא בכורך. עשיתי - כמה דברים כאשר דברת אלי. ויאמר אני - לא אמר "אני עשו", אלא "אני".	"אנכי עשו בכורך" - פירושו: להיות שקנה הבכורה מעשיו, הנה הוא נעשה עשיו לצד בחינת הבכורה, כי לא יקראו עשיו בכורו. ואמרו: "עשיתי כאשר דברת אלי" - פירוש כי טעם שציווה לעשו הוא כי הוא בנו הבכור, וכיון שנטל הבכורה, כאילו הדבר בא אלי	
			א. האם יעקב שיקר?
			ב. כיצד יש להבין את תשובות יעקב לשאלות אביו?

תגובת יצחק כשהתברר לו שהוא בירך את יעקב ולא את עשיו

בראשית כז

(ל) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה יִצְחָק לְבָרֵךְ אֶת יַעֲקֹב וַיְהִי אֵד יָצָא וַיָּצֵא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וַעֲשׂוֹ אָחִיו בָּא מִצִּידוֹ :

(לא) וַיַּעַשׂ גַּם הוּא מִטַּעֲמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יְקָם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנֹו בַּעֲבֵר תִּבְרַכְנִי נִפְשָׁד :

(לב) וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנִי בְּנָד בְּכָרְדָּ עֲשׂוֹ :

(לג) וַיַּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד מָאֵד

וַיֹּאמֶר מִי אַפּוֹא הוּא הַצֵּד צִיד וַיָּבֵא לִי וַאֲכַל מִכָּל בְּטָרִים תָּבֹוא וַאֲבָרְכָהוּ גַם בְּרוּךְ יְהִיהֶה :

(לד) כְּשָׁמַע עֲשׂוֹ אֶת דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צַעֲקָה גְּדֹלָה וַמָּרָה עַד מָאֵד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי גַם אָנִי אָבִי :

(לה) וַיֹּאמֶר בָּא אַחִיד בְּמַרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתָּד :

(לו) וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעַמִּים אֶת בְּכָרְתִי לְקַח וְהִנֵּה עַתָּה לְקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶצְלַתְּ לִי בְרַכָּה :

(לז) וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֲשׂוֹ

הוּ גָבִיר שְׁמִתִּי לָדָּ וְאֶת כָּל אָחִיו נָתַתִּי לוֹ לְעַבְדִּים וְדָגוּ וְתִירַשׁ סַמְכָתִנוּ וּלְכָה אַפּוֹא מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי :

(לח) וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֵל אָבִיו הַבְּרַכָּה אַחַת הוּא לָדָּ אָבִי בְּרַכְנִי גַם אָנִי אָבִי וַיִּשָּׂא עֲשׂוֹ קְלוֹ וַיִּבְדָּ :

(לט) וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֱלֹו הִנֵּה מִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ יְהִיהֶה מוֹשְׁבָד וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מַעַל :

(מ) וְעַל חַרְבֵּד תַּחֲיָה וְאֶת אַחִיד תַּעֲבֹד וְהִיהֶה כַּאֲשֶׁר תִּרְיֵד וַיִּבְרַקַּת עָלוֹ מַעַל צְנָאָרְדָּ :

13. עיין בפסוק לג, וענה :

א. מהי התגובה הכפולה של יצחק כשהתברר לו שהוא בירך את יעקב ולא את עשיו?

ב. מה הקושי בתגובה הכפולה של יצחק?

רמב"ן בראשית כז, לג

בטרם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה - אין דרך החרד "חרדה גדולה עד מאד" וצווק 'מי הוא אשר רמני לברך אותו',

שישלים צעקתו לאמר מיד "גם ברוך יהיה", אבל היה ראוי שיקללהו!...

טעמו (פירושו) "וגם ברוך יהיה" - על כרחי, שאי אפשר לי להעביר הברכה ממנו, כי מאז שברך אותו ידע ברוח הקדש

שחלה ברכתו עליו. וזהו טעם (הפירושו) ה"חרדה הגדולה" אשר חרד - כי ידע שאבד בנו האהוב לו, (את) ברכתו לעולם.

זה טעם (הפירושו) "בא אחיד במרמה" - כי אחר שאמר "מי איפוא", נתן דעתו שהבא אליו היה יעקב, שאי אפשר שתחול

הברכה (אלא) רק בזרעו.

14. לפי הרמב"ן, כיצד יש לפרש את התגובה הכפולה והסותרת של יצחק?

זעקתו של עשיו

מדרש רבה, פרשת תולדות פרשה סז

כשמע עשו את דברי אביו "ויצעק צעקה גדולה ומרה" וגו'. אמר ר' חנינה כל מי שאומר הקדוש ברוך הוא וותרן הוא

יתוותרון מעיו, אלא (ה) מאריך רוחו. זעקה אחת הזעיק יעקב לעשו, והיכן נפרע לו? בשושן הבירה שנאמר (על מרדכי)

"ויזעק זעקה גדולה ומרה" וגו' (אסתר ד, א)

15. שאלה למחשבה: לעיל ראינו פרשנים המסבירים שיעקב נהג כשורה כאשר הוא לקח את הברכה מעשהו, כיצד

פירושים אלו מסתדרים עם מדרש רבה?

מה בין הברכה שקיבל יעקב לברכה שקיבל לעשו?

הברכה שקיבל עשו (פס' לט-מ)	הברכה שקיבל יעקב (פס' כח-כט)
<p>הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל:</p> <p>ועל חרבך תחיה</p> <p>ואת אחיך תעבד</p> <p>והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך:</p>	<p>ויפן לך האלקים</p> <p>מטל השמים ומשמני הארץ</p> <p>ורב דגן ותירש:</p> <p>ועבדוך עמים וישתחוו לך לאמים</p> <p>הנה גביר לאחיד וישתחוו לך בני אמך</p> <p>אךריך ארור ומברכך ברוך:</p>

16. השווה בין הברכה הראשונה - שקיבל יעקב במקום עשיו, לבין הברכה השנייה - שקיבל עשיו, וענה:
- סמן במרקר את הביטויים הדומים בשתי הברכות.
 - כתוב שני נושאים שמשותפים לשתי הברכות.
 - מצא שני הבדלים בין הברכות.

"והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך" - באיזה תנאי?

בראשית כז

(לט) ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל:

(מ) ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבד והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך:

בברכה לעשיו, יצחק מבשר לו שיעקב זרעו ישלטו עליו ועל זרעו שנאמר: "ואת אחיך תעבד", אלא שיהיו זמנים שבהם זרעו של עשיו יצליח להשתחרר מעולו של יעקב שנאמר: "והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך". אך בברכה לא נאמר באיזה תנאי עשיו השתחרר מעולו ומשליטתו של יעקב, ננסה לענות על שאלה זו בעזרת פירוש של רש"י:

רש"י בראשית כז, מ

והיה כאשר תריד - לשון צער כמו "אריד בשיחי" (תהלים נה ג), כלומר כשיעברו ישראל את התורה, ויהיה לך פתחון פה (לשוב) להצטער על הברכות שנטל (יעקב ממך, הרי אז) " ופרקת עלו" וגו':

17. לפי רש"י, מהו התנאי לכך שעשיו יוכל לפרוק מעליו את עולו של יעקב? ואיך תנאי זה נכנס ללשון הכתוב?

☒ משטמת עשו ותוצאותיה - צאתו של יעקב לחרן

בראשית כז

(מא) וישטם עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את יעקב אחי :
(מב) ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדל

ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך :

(מג) ועתה בני שמע בקלי וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה :

(מד) וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך :

(מה) עד שוב אף אחיך ממך ושכח את אשר עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשפל גם שניכם יום אחד :

(מו) ותאמר רבקה אל יצחק

קצתי בחיי מפני בנות חת אם לקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה לי חיים :

☒ העמק דבר

באשר לא רצתה רבקה להודיע ליצחק רישעת עשיו.

18. רבקה שולחת את יעקב לחרן, כדי להצילו מתוכניתו של עשיו.

א. השווה בין הנימוק שהיא נותנת ליעקב (פס' מב-מג), לעומת הנימוק שהיא נותנת ליצחק (פס' מו), מה ההבדל?

ב. מדוע היא אומרת ליצחק נימוק אחר? היעזר בפירושו של בעל "העמק דבר".

☒ הציווי והברכה של יצחק ליעקב לפני צאתו לחרן

בראשית כח

(א) ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אתו ויצוהו ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען :

(ב) קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך :

(ג) ואל שדי יברך אתך ויפרך ויברך והיית לקהל עמים :

(ד) ויתן לך את ברפת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגריד אשר נתן אלהים לאברהם :

(ה) וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו :

19. עיין בפרק כח פסוקים א-ה, וענה :

א. מדוע לדעתך יצחק אוסר על יעקב לקחת אישה מבנות כנען, ומצווה עליו לשאת אישה ממשפחתו בחרן?

ב. מהו תוכן הברכה שהוא נותן לו כעת? במה היא שונה משתי הברכות בפרק כז? מה ניתן ללמוד מכך?